

Xeer Ra'iisul Wasaare Lr.203

Taariikh: 09/05/2026

XEERKA: HAGAHA NIDAAMKA HANTI-DHOWRKA GUDAHA.

Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS;

Markuu arkay: Dastuurka Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya;

Markuu arkay: Qodobka 9aad Farqadiisa 9aad ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, ee (sharci Lr. 17, 2019).

Markuu arkay: Warqadda summaddeedu tahay **MOF/OM/0095/2026** ee ku taariikheysan **06/05/2026** ee Wasaaradda Maaliyadda kuna saabsan codsiga soojeedinta **Hagaha Nidaamka Hanti-dhowrka Gudaha;**

Markuu arkay: Go'aanka Shirka Golaha Wasiirrada ee summaddiisu tahay **SHGW.12.152.05.26** ee **07/05/2026**, kuna saabsan Ansixinta "Hagaha Nidaamka Hantidhowrka Gudaha" oo uu Goluhu cod buuxa ku ansixiyay;

Markuu tixgeliyay: Muhiimadda Hagahani u leeyahay la xisaabtanka Hay'adaha Dowladda.

Wuxuu Meelmariyay

Qodobka 1aad

Go'aan Gole

Go'aanka Shirka Golaha Wasiirrada ee summaddiisu tahay **SHGW.12.152.05.26** ee **07/05/2026**, kuna saabsan Ansixinta "Hagaha Nidaamka Hanti-dhowrka Gudaha" oo uu Goluhu cod buuxa ku ansixiyay.

Qodobka 2^{aad}

Hirgalin

Waxaa Wasaaradda Maaliyadda loo igmaday in ay hirgaliso meelmarisana Hagaha Nidaamka Hanti-dhowrka Gudaha.

Qodobka 3^{aad}

Dhaqangal

Hagahan waxaa uu dhaqangalayaa marka uu saxiixo Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya, waxaana lagu soo saarayaa faafinta Rasmiga ah ee Dowladda.

Mudane, Hanza Cabdi Barre
Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS.

Ref: MOF/OM/0095/2025

May 6, 2026

Ku: Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda Federaalka Soomaaliya
Og: Agaasimaha Golaha Wasiirada ee Xafiiska Ra'iisul Wasaaraha
Og: Agaasimaha Guud ee Wasaaradda Maaliyadda
Og: Wasiir Ku-xigeenka Wasaaradda Maaliyadda
Og: Wasiiru-Dowlaha Wasaaradda Maaliyadda
Og: Dhammaan Xubnaha Golaha Wasiirada ee Xukuumadda Federaalka Soomaaliya

Ujeedo: Usoo Gudbinta Hagaha Nidaamka Hantidhawrka Gudaha Ansixinta Golaha Wasiirrada

Mudane Ra'iisul Wasaare,

Aniga oo raacaya Qodobka 9(9) ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019, walibana ogsoon baahida loo qabo in la xoojiyo hufnaanta, isla xisaabtanka, iyo nidaamka kormeerka gudaha ee hay'adaha Dowladda Federaalka Soomaaliya, waxaa sharaf ii ah inaan halkan ku soo gudbiyo Hagaha Nidaamka Hantidhawrka Gudaha si ay u ansixiyaan Golaha Wasiirrada.

Hagahan waxa uu dejinayaa xeerar iyo habraacyo mideysan oo hagaya shaqada hantidhawrka gudaha ee Hay'adaha Dowladda Federaalka Soomaaliya, isaga oo diiradda saaraya qiimeynta khataraha, xoojinta nidaamyada xakamaynta gudaha, iyo horumarinta tayada warbixinnada iyo dabagalka.

Diyaarinta Hagahan waxaa lagu saleeyay la-tashiyo farsamo oo lala yeeshay khubaro iyo hay'adaha ku takhasusay maamulka maaliyadda, si loo hubiyo in uu waafaqsan yahay hannaanka hantidhawrka gudaha ee caalamiga ah iyo baahiyaha nidaamka maaliyadeed ee dalka.

Mudane Ra'iisul Wasaare, hirgelinta Hagahan waxay muhiim u tahay in la mideeyo habka hantidhawrka gudaha, lana hubiyo in dhammaan hay'adaha dowladdu ay ku shaqeeyaan hannaan hufan, isla markaana la isku halayn karo.

Sidaas darteed, waxaan si xushmad leh ugu soo gudbinayaa Golaha Wasiirrada Hagaha Nidaamka Hantidhawrka Gudaha si loo ansixiyo.

Mahadnaq iyo qadarin,

Xil. Biixi Iimaan Cige
Wasiirka Wasaaradda Maaliyadda

Hagaha Nidaamka Hantidhawrka Gudaha

**Waxaa diyaarisay Wasaaradda Maaliyadda ee Dowladda Federaalka
Soomaaliya**

Tusmo	Bogg Lr.
Qodobka 1: Qeexitaanno/Erey bixin	1
Qodobka 2-aad: Saldhiga Sharciyeed	1
Qodobka 3: Qaab-dhismeedka Unugyada Hantidhawrka Gudaha	1-2
Qodobka 4: Hawsha iyo Ujeeddada Unugga Hanti-dhawrka Gudaha	2-3
Qodobka 5: Baaxadda Shaqada Unugga Hantidhawrka Gudaha	3
Qodobka 6: Awoodaha Unugga Hantidhawrka Gudaha	4-5
Qodobka 7: Nidaamka La Xisaabtanka Hantidhawrka Gudaha	5
Qodobka 8: Madaxbannaanida	5-6
Qodobka 9: Mas'uuliyadda Unugga Hantidhawrka Gudaha	6-8
Qodobka 10: Dhaqan-galka	8

Hagaha Nidaamka Hantidhawrka Gudaha

Qodobka 1: Qeexitaanno/Erey bixin

1. Ereyadan soo socda wuxuu mid walba yeelanayaa fasiraadda ku hor qoran:

(b) **Hay'ad Dowladdeed:** Waxa loola jeedaa hay'ad kasta oo ka tirsan Dowladda Federaalka Soomaaliya oo ku dhaqanta Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019.

(t) **Sarkaalka Idman:** Waxa loola jeedaa sarkaalka loo magacaabay si waafaqsan Qodobka 12(1) ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud 2019, kaas oo ah sarkaalka mas'uulka ka ah xisaabaadka iyo maamulka maaliyadeed ee hay'adda Dowladdeed. Mas'uuliyadaha Sarkaalka Idman waxaa lagu qeexay Qodobka 12(2) ee isla Sharcigaas.

(j) **Madaxa Hantidhawrka Gudaha:** Waxa loola jeedaa hantidhawraha gudaha ee Hay'ad Dowladdeed, oo uu magacaabo Sarkaalka Idman, isla markaana si toos ah u hoos taga Sarkaalka Idman sida ku xusan Qodobka 46 ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019.

(x) **Guddiga Hantidhawrka:** Waxa loola jeedaa guddi ay Hay'ad Dowladdeed samaysan karto si uu u kormeero hawlaha hantidhawrka gudaha; haddii aan guddigaas la aasaasin, hawlahaas waxaa fulinaya Sarkaalka Idman.

(kh) **Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud:** Waxa loola jeedaa Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud (Sharci Lambar 17 ee 25 Diseembar 2019).

(d) **Shuruudaha Aqooneed:** Waxa loola jeedaa heerka ugu yar ee waxbarasho, iyo khibrad shaqo oo looga baahan yahay Madaxa Hantidhawrka Gudaha, taasoo go'aamiyo Wasiirka Maaliyadda.

Qodobka 2-aad: Saldhiga Sharciyeed

1. Hagahan waxaa loo soo saaray si waafaqsan Qodobka 9(9) ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud ee 2019, kaas oo awood u siinaya Wasiirka Maaliyadda inuu dejiyo habraacyada hantidhawrka gudaha ee ku habboon Hay'adaha Dowladda.

2. Sidaa darteed, Hagahani waxaa ka dhalanaaya waajibaad sharciyeed saaran dhammaan hay'addaha Dawladda.

Qodobka 3: Qaab-dhismeedka Unugyada Hantidhawrka Gudaha

1. Hagahani waxa uu dejinayaa habraacyada jihatnaya shaqada iyo hawl-galka hantidhawrka gudaha ee ka jira hay'ad kasta ee ka tirsan Dowladda Federaalka Soomaaliya.

2. Hay'ad kasta ee Dawladdeed waxaa waajib ku ah in ay ka dhex abuurto gudaheeda, unug gaar ah oo u xilsaaran fulinta shaqada hantidhawrka gudaha. Unuggaas waxa si

rasmi ah u hoggaaminaya sarkaalka loo magacaabo, kaas oo jagadiisu tahay "Madaxa Hantidhawrka Gudaha (Head of Internal Audit)".

3. Madaxa Hantidhawrka Gudaha waxa uu si toos ah u hoos imaanaya Sarkaalka Idman ee hay'adda Dawladeed, si waafaqsan Qodobka 46-aad ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019.

4. Wasiirka Maaliyaddu waxa uu dejinayaa heerarka qasab ah ee lagu maamulo hantidhawrka gudaha, hannaanka mideysan ee ku saleysan qiimeynta khatarta (risk-based methodology), qaababka warbixinnada rasmiga ah (reporting formats), tilmaamayaasha waxqabadka muhiimka ah (KPIs), iyo xeerarka anshaxeed ee hagaya saraakiisha maamulka maaliyadda guud, kuwaas oo si buuxda uga dhaqan-gala dhammaan hay'addaha Dowladda Federaalka Soomaaliya.

5. Unug kasta oo hantidhawrka gudaha ah oo ka tirsan hay'ad Dawladeed waxa uu hoos imaanaya Sarkaalka Idman ee hay'addiisa, waxaana waajib ku ah in uu si buuxda u adeegsado isla markaana u raaco heerarka, qaababka warbixinta, hannaanka hantidhawrka ee ku saleysan qiimaynta khatarta (risk-based methodology), iyo xeerarka anshaxeed ee hagaya saraakiisha maamulka maaliyadda guud, kuwaas ee uu soo saaro Wasiirka Maaliyadda.

6. Qorshaha hantidhawrka, hawl-galinta shaqaalaha unugga, iyo gudbinta warbixinnada waxaa go'aaminaaya Madaxa Hantidhawrka Gudaha, isagoo si dhow ula tashanayo Sarkaalka Idman ee hay'adda ay khusayso.

7. Haddii Guddi Hanti-dhawr uu ka dhisan yahay Hay'ad Dawladeed, guddigaasi waxa uu oggolaan karaa habraacyo dheeraad ah oo gudaha ah oo si gaar ah u khuseeya hay'addaas, iyadoo shuruuddu tahay in habraacyadaasi ay si buuxda ula jaanqaadaan Hagahan.

8. Sarkaalka Idman waa inuu xaqiijiya in Madaxa Hanti-dhawrka Gudaha iyo dhammaan shaqaalaha hanti-dhawrka gudaha ay buuxiyaan shuruudaha aqooneed iyo waayo-aragnimo ee uu dejiyo Wasiirka Maaliyadda.

9. Magacaabista iyo xilka-ka-qaadista Madaxa Hanti-dhawrka Gudaha waa in lagala tashadaa Sarkaalka Idman, iyo Guddi Hanti-dhawrka (haddii uu jiro).

10. Hay'ad kasta oo Dawladeed waa in ay u qoondeysaa unuggeeda Hanti-dhawrka Gudaha miisaaniyad ku filan, taasoo awood u siin karta in uu si hufan u guto dhammaan waajibaadkiisa iyo masuuliyadihiisa ku xusan Hagahan iyo Sharciga Maaraynta Maaliyadda Guud, 2019.

11. Wax ka beddel kasta oo lagu sameeynaayo Hagahan waxa soo jeedinaya Wasiirka Maaliyadda, kadibna waxaa ansixinaya Golaha Wasiirrada.

Qodobka 4: Hawsha iyo Ujeeddada Unugga Hanti-dhawrka Gudaha

1. Hawsha mid kasta oo ka mid ah unugyada hanti-dhawrka gudaha ee Hay'addaha Dowladda waa in uu bixiyo adeegyo kormeer iyo korjoogtaynta madax-bannaan oo sugan (independent and objective assurance) iyo adeegyo talo-bixin (advisory

services) oo ujeeddadoodu tahay in ay ka caawiyaan Hay'addaas Dowladdeed in ay gaarto ujeeddooyinkeeda. Unugyada hanti-dhawrka gudaha ayaa gudanayaa waajibaadkaan iyagoo qiimeynaya, walibana horumarinaya hufnaanta maaraynta khataraha, wax-ku-oolnimada nidaamyada xakamaynta gudaha, iyo habraacyada maamul-wanaagga ee ka dhex jira Hay'addaas Dowladdeed.

2. Hanti-dhawrka gudaha waxa uu Hay'adda Dowladda ka taageeraa gaarista ujeeddooyinkeeda isagoo adeegsanaya hannaan nidaamsan (systematic approach) iyo habraac sugan oo joogto ah (disciplined and continuous approach) si loo qiimeeyo loona horumariyo wixii nidaamyada maaraynta khataraha, xakamaynta gudaha, iyo habraacyada maamulka iyo maamul-wanaagga.

Qodobka 5: Baaxadda Shaqada Unugga Hantidhawrka Gudaha

1. Baaxadda shaqada ee unugyada hantidhawrka gudaha ah ee Hay'addaha Dowladda waa qiimeeynta nidaamyada maareynta khataraha, xakamaynta gudaha, iyo habraacyada maamulka iyo maamul-wanaagga ee Hay'adda Dowladda, si loo hubiyo in ay yihiin nidaamyo ku filan isla markaana si wax ku ool ah u shaqeynaya si loo xaqiijiyo arrimaha soo socda:

(b) Khataraha si sax ah ayaa looga war helaa, walibana loo maareeya.

(t) Unugga hantidhawrka gudaha wuxuu wada-shaqaynta hawlihiisa muhiimka u ah ka helaa waaxyaha, xafiisyada iyo unugyada kala duwan ee Hay'adda Dowladdeed, marka loo baahdo.

(j) Macluumaadka muhiimka ah ee maaliyadeed, maamul iyo hawl-gal waa kuwo sax ah, lagu kalsoonaan karo, isla markaana lagu helo waqtiga ku habboon.

(x) Ficillada shaqaaluhu waxa ay u hoggaansanyihiin siyaasadaha, heerarka, habraacyada, xeerarka anshaxeed ee hagaya saraakiisha maamulka maaliyadda guud iyo dhammaan sharciyada iyo xeerarka dhaqan-galka ah ee khuseeya Hay'addaas.

(kh) Kheyraadka iyo dhaqaalaha Hay'adda Dowladda waxaa loo adeegsadaa si beeqaansan, wax-ku-ool ah, isla markaana waxaa loo ilaaliyo si ku filan.

(d) Barnaamijyada, qorshayaasha iyo ujeeddooyinka Hay'adda Dowladda ee la dejiyey waxaa looga miro dhaliyaa sidii loogu talagalay.

(r) Tayada adeegyada xakamaynta gudaha ee Hay'adda Dowladda si joogta ah ayaa loo horumariyaa.

(s) Hay'adda Dowladdu waxay u hoggaansantaa sharciyada iyo xeerarka muhiimka ah, isla markaana wixii u hoggaansan la'aan ah waxaa loo xalliya sida ku habboon.

(sh) Fursadaha lagu horumarin karo korjoogtaynta maamulka iyo waxqabadka Hay'adda Dowladda waxaa lagu ogaada inta lagu jiro hantidhawrka gudaha, waxaana lala wadaaga Sarkaalka Idman, si looga faa'ideysto.

Qodobka 6: Awoodaha Unugga Hantidhawrka Gudaha

1. Shaqaalaha unugyada hantidhawrka gudaha ee Hay'ad Dawladda waxaa loo oggol yahay, oo awood loo siiyay inay:

(b) U helaan marin aan xadidnayn dhammaan hawlaha socda, diiwaannada, hantida, iyo shaqaalaha Hay'addooda.

(t) U helaan fursad buuxda oo xor ah oo ay kula xiriiri karaan Guddiga Hantidhawrka ee Hay'addooda (haddii la dhisay) iyo sidoo kale Sarkaalka Idman.

(j) Qorsheeyaan hannaanka shaqo-galinta shaqaalaha hantidhawrka gudaha, isla markaana u qoondeeyaan waqtiga iyo shaqooyinka looga baahan yahay si ay u go'aamiyaan inta jeer ee hantidhawrka la sameynayo, u doortaan mawduucyada la hubinayo, u qeexaan baaxadda shaqada, una adeegsadaan farsamooyinka lagama maarmaanka ah si loo gaaro ujeedooyinka hantidhawrka gudaha ee Hay'addooda Dowladdeed.

(x) Ka helaan shaqaalaha Hay'addooda iyo sidoo kale khubaro ka madax bannaan hay'addooda taageerada iyo wada-shaqaynta lagama maarmaanka ah, iyadoo si buuxda loogu hoggaansamayo miisaaniyadda la ansixiyay.

2. Qorshaha Hantidhawrka Sannadlaha ah ee faahfaahsan ee Hay'ad kasta ee Dowladdeed waa in uu ansixiyo Sarkaalka Idman ee Hay'addas (iyo Guddiga Hantidhawrka, haddii uu jiro). Qorshuhu waa in uu ka koobnaadaa waqtiga iyo miisaaniyadda loo qoondeeyey hawlaha hantidhawrista gudaha iyo dib-u-eegisyada hantidhawreed ee uu codsan karo Sarkaalka Idman ama Guddiga Hantidhawrka.

3. Madaxa Hantidhawrka Gudaha waa inuu si joogto ah ugu soo gudbiyaa Sarkaalka Idman (iyo Guddiga Hantidhawrka, haddii uu jiro) warbixinnada hantidhawrka gudaha.

4. Sarkaalka Idman waa in uu si joogto ah dib-u-eegis ugu sameeya awoodaha, baaxadda shaqada, shaqaalaha ka hawl-gala iyo dhaqaalaha loo qoondeeyay unugga hantidhawrka gudaha ee hay'addiisa, si uu u xaqiijiyo in si buuxda loogu hoggaansanyahay Hagahan iyo xeerarka iyo tilmaamaha kale ee loo soo saaray si waafaqsan Sharciga Maaraynta Maaliyadda Guud, 2019.

5. Shaqaalaha unugga hantidhawrka gudaha looma oggola inay:

(b) Fuliyaan wax shaqo ah ee hawl-gal ama maamul oo ay leedahay Hay'addooda (tusaale ahaan, diyaarinta lacag-bixinnada, ansixinta macaamilaadka, ama diyaarinta warbixinnada maaliyadeed).

(t) Bilaabaan ama ansixiyaan wax macaamilaad xisaabeed ah oo ka baxsan shaqada hantidhawrka gudaha.

(j) Hagaan ama maamulaan shaqaale ka tirsan Hay'addooda kuwaas oo aan ka shaqayn unugga hantidhawrka gudaha, marka laga reebo shaqaalaha si rasmi ah loogu xilsaaray inay caawiyaan hawlaha hantidhawrka gudaha.

Qodobka 7: Nidaamka La Xisaabtanka Hantidhawrka Gudaha

1. Madaxa Hantidhawrka Gudaha, marka uu gudanayo waajibaadkiisa, waxa la xisaabtamaya Sarkaalka Idman ee Hay'adda Dowladdeed (iyo Guddiga Hantidhawrka, haddii uu jiro), waxaana looga baahan yahay in uu:

(b) Sanad kasta soo gudbiyo qiimeyn ku saabsan waxtarka iyo wax-ku-oolnimaada nidaamyada iyo habraacyada ay Hay'adda Dowladdeed u adeegsato xakamaynta hawlaheeda iyo maareynta khataraha, iyadoo lagu salaynayo ujeeddada iyo baaxadda shaqo ee loo igmaday.

(t) Ka warbixiyo arrimaha muhiimka ah ee la xiriira nidaamyada xakamaynta hawlaha Hay'adda Dowladda, oo ay ku jiraan talooyinka iyo horumarinnada suurtagal ah oo lagu hagaajin karo nidaamyadaas, isla markaana sii wado ka warbixinta arrimahaas ilaa si buuxda looga xallinaayo ama looga soo afjaraayo.

(j) Si joogto ah (ama xilliyeysan) u bixiyo warbixin ku saabsan heerka fulinta iyo natiijooyinka Qorshaha Hantidhawrka Sanadlaha ee Hay'adda Dowladda, iyo sidoo kale in unugga hantidhawrka gudaha ay ku filanyihiin shaqaalaha, miisaaniyadda iyo agabka uu ku hawlgalo.

(x) La shaqeeyo, isla markaana kormeer guud ku sameeyo waaxyaha iyo unugyada kale ee hay'addiisa ee masuulka ka ah xakamaynta iyo dabagalka, oo ay ka mid yihiin kuwa u xilsaaran maareynta khataraha, u hoggaansanaanta sharciyada, amniga, latalinta sharciga, iyo anshaxa.

Qodobka 8: Madaxbannaanida

1. Si loo xaqiijiyo madaxbannaanida hawlaha hantidhawrka gudaha ee Hay'addaha Dowladda, shaqaalaha hantidhawrka gudaha waxa ay si toos ah u hoos tagayaan Sarkaalka Idman ee hay'addooda (iyadoo ay farsamo ahaanna u hoos tagayaan Guddiga Hantidhawrka, haddii uu jiro), sida ku xusan Qodobka 7 ee Hagahan.

2. Madaxa Hantidhawrka Gudaha waxa maamul ahaan hoos tagaya Sarkaalka Idman, halka uu farsamo ahaanna hoos tagaayo Guddiga Hantidhawrka, haddii guddigaasi la dhisay.

3. Wasaaradda Maaliyaddu waa inay, iyadoon si toos ah u faragelinayn, ku taageertaa madaxbannaanida unugyada hantidhawrka gudaha ee Hay'adaha Dowladda saarista heerarka (standards) iyo habraacyada hantidhawrka gudaha.

4. Sidoo kale, Wasaaradda Maaliyaddu waa inay gacan ka geysataa xoojinta hannaanka iyo wax-ku-oolnimada hantidhawrka gudaha ee Hay'addaha Dowladda Federaalka iyadoo:

(b) soo saaraysa heerar qasab ah oo hantidhawr gudaha ah, hab-raac mideysan oo ku salaysan qiimaynta khataraha (risk-based methodology), qaabab warbixin oo halbeeg ah, tilmaamayaal waxqabad (KPIs), iyo xeerar anshaxeed ee hagaya saraakiisha maamulka maaliyadda guud;

(t) bixisa tababarro, talo-bixin iyo taageero farsamo marka ay codsadaan unugyada hantidhawrka gudaha;

(j) fulisa dib-u-eegisyo tayo-hubin (quality reviews) iyo qiimeyn is-barbardhig (peer assessments) oo ay iskeed u sameeynayso, kadib marka ay la tashato Sarkaalka Idman ee Hay'adda Dowladda oo ay khusayso.

5. Madaxa Hantidhawrka Gudaha iyo dhammaan shaqaalaha hantidhawrka gudaha waa in ay si sannadle ah, iyo mar kasta oo xaalad timaaddo, la wadaagan Sarkaalka Idman xogta danaha is-diidan (conflict of interest) ee jira ama suurtagal ah. Haddii ay jiraan dano is-diidan, saraakiisha hantidhawrka gudaha ee ku lugta leh danahaas kama qayb qaadan karaan wax hawl hantidhawr ah oo danahaas is-diidan ay saamayn karaan.

6. Dhammaan shaqaalaha hantidhawrka gudaha waa in ay ilaaliyaan sirta dhammaan xogta ay helaan inta ay gudanayaan waajibaadkooda. Ma faafin karaan wax xog sir ah oo aan fasax loo haysan, marka laga reebo xaaladaha uu sharcigu waajibinayo ama marka ay lagama maarmaan u tahay gudashada hawlhooda hantidhawrka.

7. Wasiirka Maaliyaddu waxa uu sannad kasta dib u eegis ku sameyn karaa Hagahan (Charter), si uu u xaqiijiyo inuu ku habboonyahay hawlaha loogu talagalay. Wax ka beddel kasta ee Hagahan oo la soo jeediyo waxa loo marayaa habraaca ku xusan farqadda 10-aad ee Qodobka 3-aad.

Qodobka 9: Mas'uuliyadda Unugga Hantidhawrka Gudaha

1. Madaxa Hantidhawrka Gudaha waxa uu mas'uul ka yahay xaqiijinta in unugga hantidhawrka gudaha uu fuliyo hawlahaan soo socda:

(b) In uu diyaariyo Qorshe Hantidhawr Sannadle ah oo la socon kara baahiyaha Hay'adda Dowladda, loona dejiyo hab ku salaysan qiimaynta khataraha (risk-based methodology) iyadoo la raacaayo tilmaamaha Wasiirka Maaliyadda. Qorshuhu waa in uu xisaabta ku darsadaa khataraha iyo arrimaha la xiriiira koontoroolka gudaha ee usoo if-baxay Sarkaalka Idman ama ay u soo gudbiyeen saraakiisha kale ee hay'adda. Marka la dhameeyo diyaarinta Qorshaha Hantidhawrka Sannadle ah (iyo wax ka beddelkiisa rubac laha ah), waa in loo gudbiyaa Sarkaalka Idman ee Hay'adda Dowladda, si loo ansixiyo.

(t) In uu fuliyo Qorshaha Hantidhawrka Sannadlaha ah ee la ansixiyey, isla markaana uu qabto hawl kasta oo kale oo hantidhawr ama talo-bixin ah oo uu codsado Sarkaalka Idman ama Guddiga Hantidhawrka, waase haddii hawlahaasi aanay wax u dhimayn madaxbannaanida unugga hantidhawrka gudaha.

(j) In uu hubiyo in unugga hantidhawrka gudaha uu leeyahay shaqaale leh xirfad, aqoon, iyo khibrad ku filan, si loo fuliyo waajibaadka ku xusan Hagahan.

(x) Iyadoo la raacayo Qodobka 46(1) ee Xeerka Maareynta Maaliyadda Guud, 2019, in uu qabto hawlaha soo socda:

(i) In uu si joogto ah u eego habsami u socodka shaqo ee Hay'adda Dowladda, gaar ahaan nidaamyada maareynta maaliyadda.

(ii) In uu qiimeeyo in Hay'adda Dowladdu ay u hoggaansanto dhammaan habraacyada maareynta maaliyadda ee ku xusan Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019, iyo tilmaamaha iyo xeer-nidaamiyaasha Sharcigaas ee uu soo saaro Wasiirka Maaliyadda.

(iii) In uu qiimeeyo ku filnaanta iyo waxtarka nidaamyada xakamaynta, hubinta iyo dheellitirka (checks and balances), iyo guud ahaan hababka maareynta maaliyadda ee hay'adda iyo waaxyadeeda.

(iv) In uu soo jeediyo Sarkaalka Idman ee Hay'adda Dowladda tallaabooyinka sixitaanka ah, marka loo baahdo.

(kh) In uu qiimeeyo dib-u-habeynnada waaweyn, isku-darka ama mideynta shaqooyinka, iyo hirgelinta ama wax ka beddelka adeegyada, habraacyada, hawlaha iyo nidaamyada koontoroolka gudaha, inta lagu jiro marxaladaha diyaarintood, hirgelintooda ama ballaarintood.

(d) In uu soo saaro Warbixinnada Hantidhawrka Gudaha, kuwaas oo si toos ah loogu gudbinaayo Sarkaalka Idman. Sarkaalka Idman waxa uu la wadaagi karaa warbixinta madaxa waaxda la baaray si loo qaado tallaabooyinka ku habboon. Warbixin kasta waa in ay ka koobnaataa:

(i) baaxadda iyo ujeeddada hantidhawrka;

(ii) sharaxaadda habka hantidhawrka ee loo adeegsaday;

(iii) natiijooyinka oo lasoo koobay;

(iv) qiimeynta khatar kasta iyo koontoroolka loogu talagalay;

(v) faallooyin faahfaahsan iyo talooyinka sixitaanka;

(vi) tallaabooyinka sixitaanka ee maamulka hay'adda qorsheeyay iyo waqtiyada fulintooda;

(vii) sharxaad heerarka khatarta iyo koontoroolada ee lagu isticmaalay warbixinta hantidhawrka.

(r) In uu soo saaro Warbixinno Dabagal Hantidhawr ah, kuwaas oo si toos ah loogu gudbinayo Sarkaalka Idman (iyo Guddiga Hantidhawrka haddii uu jiro) lixdii biloodba mar, kuwaas oo ka warbixinaya heerka fulinta tallaabooyinka sixitaanka ee maamulka hay'addu qorsheeyay.

(s) In uu diyaariyo Halbeegyada Muhiimka ah ee Waxqabadka (KPIs) ee lagu cabbiraayo hawlaha hantidhawrka gudaha, isla markaana uu saddexdii biloodba mar u gudbiyo Sarkaalka Idman (iyo Guddiga Hantidhawrka) warbixinno ku saabsan waxqabadka hantidhawrka gudaha.

(sh) In uu si joogto ah ugu wargeliyo Sarkaalka Idman habraacyada cusub iyo hababka ugu wanaagsan ee hantidhawrka gudaha, oo ay ku jiraan kuwa ay soo gudbisu Wasaaradda Maaliyadda.

(dh) In uu ka caawiyo Sarkaalka Idman baaritaanka iyo hubinta tuhunnada culus ee musuqmaasuq ama khiyaamo, isla markaana uu natiijooyinka si toos ah ugu gudbiya Sarkaalka Idman, Hantidhawraha Guud iyo Wasiirka Maaliyadda.

(c) In uu tixgeliyo, isla markaana xisaabta ku darsado baarista hantidhawrka dibadda iyo hay'adaha sharci ilaalinta, si loo xaqiijiyo hantidhawris dhammaystiran iyadoo kharashka ku baxa hantidhawrista la beeqaaminaayo.

(g) In uu si rasmi ah ula shaqeeyo Hantidhawraha Guud ugu yaraan hal mar sanadkii, isaga oo la wadaagaya Qorshaha Hantidhawrka gudaha isla markaana kala tashanaaya mowduucyada baarista, si'aaysan u dhicin baaris isku nuuc ah. Sidoo kale, unugga hantidhawrka gudaha waa inuu siiyaa Hantidhawraha Guud nuqullo ka mid ah warbixinnada hantidhawrka gudaha marka uu codsado.

(f) In uu ilaaliyo magaca iyo xogta ee qof kasta oo si niyad-sami leh u soo sheega musuq, khiyaamo, khalad ama wax is-dabamarin, isla markaana uu xaqiijiyo in aan qofkaas lagu sameyn wax aargoosi ama dhibaato ah.

Qodobka 10: Dhaqan-galka

1. Hagahan wuxuu dhaqan-gelayaa marka uu ansixiyo Golaha Wasiirrada.
2. Marka la ansixiyo, Hagahan waxa lagu daabacayaa bogga rasmiga ah ee Wasaaradda Maaliyadda, iyo Faafinta Rasmiga ah.